

De predikantsdochter: een novelle uit het voorjaar van 1855

door J.J. Cremer (1827-1880).

In Charis is de novelle gedateerd: Loenen aan de Vecht, 18 maart 1855. De vindplaats van het handschrift is onbekend. Mogelijk is het vernietigd.

1e druk in: Charis. Proza en poëzy van Nederlandsche auteurs. Uitgegeven geheel ten voordeele van de noodlijdenden door den watersnood in Gelderland. Arnhem: G.W. van der Wiel, 1855. p. 56-73. Uitgave verzorgd door dominee J.P. den Keijser

2e druk in: Vier novellen van J.J. Cremer en Gerard Keller. Arnhem: D.A. Thieme, 1858. p. 1-21.

3e druk in: De oostpost, letterkundig, wetenschappelijk en commercieel nieuws- en advertentieblad. 14, 17 februari 1859. Soerabaya: E. Fuhri, 1855.

4e druk in: Vier novellen, van J.J. Cremer en Gerard Keller. 's Gravenhage D.A. Thieme, 1876. 2^e druk. p. 1-21.

5e druk in: Bibliotheek voor school en volk. 's Hage: Henry J. Stemberg, 1881. Dl. 6. p. 1-24.

6e druk in: Vertellingen en schetsen. Amsterdam: D. Noothoven Van Goor, 1881. p. 1-11. Romantische werken, deel 13.

7e druk in: Novellen en vertellingen: een winternacht [... et al]. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1887]. 6e druk. dl. 2. p. 223-233. Vijftig-cents-editie, nr. 20.

8e druk in: Novellen en vertellingen: een winternacht [... et al]. Leiden: A.W. Sijthoff, [1887-1888]. 6e druk. dl. 2. p. 223-233. Romantische werken.

9e druk in: Novellen en vertellingen: een winternacht [... et al]. Leiden: A.W. Sijthoff, [1888]. 7e druk. dl. 2. p. 223-233. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

10e druk in: Novellen en vertellingen: een winternacht [... et al]. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij, [ca. 1890]. 7e druk. dl. 2. p. 223-233. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

11e druk in: Novellen en vertellingen: een winternacht [... et. al.]. Leiden: A.W. Sijthoff's uitgevermij, [ca. 1917]. p. 223-233. 7e druk. Romantische werken. (Blauwe serie).

12e druk in: Novellen en vertellingen: een winternacht [... et. al.]. Leiden: A.W. Sijthoff's uitgevermij, [ca. 1917]. p. 223-233. 7e druk. Romantische werken. (Rode serie).

Youtube introductie over De predikantsdochter, 2024:

Meer over J.J. Cremer

- www.jacobcremer.nl
 - Pinterest: JJ Cremer
 - Facebook: Jacob Cremer
 - Instagram: jacob_jan_cremer
-
- Meer over De predikantsdochter:
 - www.jacobcremer.nl/oeuvre 1855

J.J. Cremer in 1860

www.jacobcremer.nl

Charis, 1855:

Maar wanneer het later zal blijken dat Stap geen fortuin heeft? vraagt de lezer. Wees niet bezorgd, de burgemeester — vreest wel voor de benaauwdheden zijner gade, doch zijn spreekwoord is: die *A* heeft gezegd, moet ook *B* zeggen. Eenmaal toegestemd blijft toegestemd en — mede uit naam zijner vrouw heeft de vader access gevraagd.

Vaarwel lezer, wanneer de Haarlemsche Courant in de aanstaande Meimaand, het huwelijk der jongelieden *niet adverteert*, dan zult gij de annonce welligt in een ander blad kunnen vinden.

Loenen a/d Vecht,
18 Maart 1855.

Rotterdamsche courant, 27 juli 1855:

— De uitgave van den bundel *Charis*, proza en poëzy van Nederlandsche auteurs, door de heeren J. P. de Keyzer als redacteur en G. W. van der Wiel als uitgever, heeft voor de noodlijdenden door den watersnood in Gelderland opgebracht de som van f 1156. 54½, welke gesteld is in handen van den heer Commissaris des Konings.

Het leeskabinet, 1 februari 1858:

Wij willen hopen dat de onderneming van den heer Thieme ondersteuning genoeg zal vinden om voortgezet te kunnen worden, en vestigen er daarom gaarne de aandacht op, ook met verwijzing op de twee eerste deelen, wier inhoud alle aanbeveling verdient. De *Levensbeelden* van v. d. Hoeve zijn, op ééne uitzondering na, overgedrukt uit het mengewerk van *de Tijdspiegel*. Zij laten zich, ook bij herhaling, zeer aangenaam lezen, en de strekking dezer schetsen is van dien aard, dat eene herlezing gerust mag aanbevolen worden. Van de vier *Novellen* van *Cremer* en Keller vinden wij de *Predikantsdochter* van eerstgenoemde, overgedrukt

uit het watersnoodboekje, dat Ds. de Keyzer onder den titel van *Charis* heeft uitgegeven, schoon met talent geschreven, wat al te onbeduidend om nog eens gedrukt te worden. Die het evenwel vroeger niet las, behoeft zich niet te beklagen over de weinige bladzijden, die het hier inneemt, vooral niet, wanneer hij in aanmerking neemt, hoeveel goeds hem in de drie volgende verhalen wordt aangeboden. Zoowel *Een Winternacht*, door **Cremer**, als *Vit onze dagen* en *Proza en Poëzy*, door Gerard Keller, behooren tot die soort van novellen, welke men, na ze gelezen te hebben, gaarne nog eens leest, en wederom herleest. Geheel uit het leven gegrepen, geestig en levendig verteld, zijn ze onderhoudend en leerzaam tevens. Geen lezer van smaak legt zoo iets onvoldaan uit de handen, en de uitgever, die zulke geschriften onder het publiek tracht te brengen, verdient in zijn nuttig streven van de zijde des publieks aangemoedigd te worden om op den ingeslagen weg te kunnen voortgaan.

C. P.

De oostpost, 14 februari 1859:

DE PREDIKANTS-DOCHTER. EEN NOVELLE UIT HET VOORJAAR VAN 1855. DOOR J. J. CREMER.	
„Hoe vindt gij mijn tafeltje, lieve?“ zeide Mevrouw Pels haar echtgenoot zacht in eene kamer schuivende waar een keurig opzetje gereed stond.	moet zeggen gij hebt het keurig gerangschikt; maar lieve, wat zullen wij uitvoeren...? wij moeten weer praten want domine speelt niet.”
„Wel, 't ziet er goed uit.“ antwoordde de heer burgemeester, „maar noemt gij dien omslag een familiere boterham, 't is waardijk te veel.“	„Ja, da's ook vervelend, zeide Mevrouw. „Waarover te praten van acht tot tien?“ hernam mijnheer.
„Daar heb je 't nu weer!“ zuchtte Mevrouw, „wanneer zal 't u naar den zin wezen? Te veel! wel lieve hemel, kon het nog minder?“	„Wat dat nu betreft.“ antwoordde Mevrouw, „er zijn punten genoeg; reken eens aan: de dood van den Czaar, de zaak in de Krim, Sebastopol, en dan — wel 't is geen kleintje, over den watersnood!“
„Wel waardijk kon het minder,“ hernam de echtvriend, „wij vinden het nergens zóó opulent; althans niet bij Strijkniet of Stap... 't is altijd...“	„Ja over den watersnood,“ herhaalde Mijnheer en verliet de kamer om zich naar het salet te begeven, waarin de genoodigden werden opgewacht.
„Wel hemelsche goedheid!“ viel Mevrouw haar gemaal in de rede, „'t zijn nog al voorbeelden die gij daar geeft. Strijkniet en Stap... de gierigsten van 't dorp... Siem met een beschuitje, de heeren een glaasje wijn, en tot besluit een broodje met kaas of rookvleesch.“	Weinige minuten later rukten de gasten aan, ze konden niet manquéren,..... Allerliefste invitatie..... Heel veel plezier;..... alles wel?... perfect!... en de kinderen?... dankje!
„Nog geen bewijs dat ze gierig zijn,“ hernam de heer Pels, ik geloof eer, dat de menschen 't niet missen kunnen! De tijden zijn slecht en die tegenwoordig van een klein traktement moet bestaan, heeft het zuur genoeg.“	De heeren zaten weldra bij het heldere turfvuur, de dames — met gloeiende kootjes onder de voeten — rondom de glimmende tafel waarop een vrucht van zilver, in vormen van trekpot, melkan, suikerpot en theelepeltjes heel wat effect maakte. Aan de rechterzijde van Mevrouw Pels, zat Mevrouw Stap, of liever <i>Jufvrouw</i> Stap, want haar echtgenoot, de predikant van het dorp was niet gedoctoreerd, aan de linkerzijde de vrouw van den gepensioneerden kapitein Strijkniet, terwijl Charlotte Stap, de bevallige predikantsdochter, tusschen hare moeder en de vrouw des kapiteins geplaatst was.
„Nu gierig of arm, dat is ook hetzelfde,“ sprak Mevrouw weder, „ik verkiez mij niet naar die menschen te regelen, 't is gek genoeg dat men op een dorp wel gedwongen is met zijne minderen te converseren... ik denk er niets om te laten.“	Ter rechterzijde van den haard was de zitplaats van den gastheer, de kapitein hield den linkerleugel gedekt, terwijl de domine het gloeiende vuur tot vis à vis had, 't welk hem die avond een schrede nader aan den bril bragt.
„Enn, 't is uwe zaak,“ zeide de echtvriend, „en ik	„Ja, ja,“ ving de kapitein aan toen het gezelschap tot de conclusie was gekomen, dat het maar koud bleef, „wij beleven al vreemde tijden, 't gaat in de Krim niet vooruit.“ „Wat zou het vooruit gaan,“ zeide Pels, „'t is tobben en wurmen en 't blijft bij het oude.“ „'t Is 'n mooie historie,“ hernam Strijkniet, „wie heeft van z'n leven zulk oorlogen gezien, 't ontbreekt er maar aan dat het Engelsche gouvernement eenige scheepeladingen voltaires van dit soort,“ en de kapitein sloeg op den zetel die hem droeg, „voor de soldaten naar de Krim zendt; ze konden dan op hun gemak de kat uit den boom zien.“ „O! meent gij Anthonie,“ zeide Mevrouw Strijkniet haar gemaal vragend aanzijnde, daar zij zoo iets van „boom <i>lees</i> “ had meenen te hooren. „Ik vond het verschrikkelijk.“ „Wie, wat Anthonie?“ vroegde de kapitein die met zijn geheele ziel in de Krim was. „Wel Strijkniet, Anthonie!“ herhaalde Mevrouw, „van wien in de krant <i>stang</i> : O! 't was zoo aandoenlijk.“ Door dit mal à propos kwam het gesprek, zoo als Mevrouw Pels terecht had voorzien, al dadelijk op de treurige verwoestingen door den watersnood aangerigt, en op de ongelukkige menschen die door den vloed van alles werden beroofd. Ieder lid van het gezelschap had een verhaal voor te dragen, dat met die treurige zaak in verband stond, en de predikant Stap besloot, dat er heel wat geld zou vereischt worden om de noodlijdenden te helpen. „Daar zegt u een waar woord, domine,“ zeide Mevrouw Pels, toen de predikant ophield met spreken. „Het is te wenschen dat ieder naar zijn vermogen zal bijdragen.“ „Naar vermogen, dat hoop ik Mevrouw,“ hernam Stap.

Lijst van verschenen werken, 1861:

ALL. ERBEE BELIENEN (ROMANS, VERHALEN EN TOEGESPREKEN.)
Bibliotheek voor school en volk. Onder redactie van W. P. Wolters. N°. 6 J. J. Cremer, De predikantsdochter enz.) 's Hage, Henri J. Stemberg. (36) kl. 8o. „ 0,80
 Broughton (Rhoda), Tweeërlei indrukken. Uit het Engelsch. Haarl., De Erven F. 2 20

De gids, 1862:

den rassoniemen stant als in onze werren. Inhoudsgave | Predikantsdochter | C
 lust gevoelden weder aan de theetafel bij Mevrouw. Resultaat 1 van 1
 het omberjen van het echtpaar Wester met Mijnheer naar, gezunge-
 te zijn van zoo veel ordinairs, dat ordentlijk heeten wil. Hoofd-
 schuddende besloten wij zelve de lezing van het eerste opstel ¹,
 ons verbasende, hoe de auteur zoo dunne draden, als die onbeschei-
 den bespieding ener gift ter leniging van watersnood en de dwaas-
 heid iemands vermogen naar zijne milddadigheid af te meten, had
 durven zaamtrekken tot eene intrigue! En het tweede ² liet geen be-
 vredigender indruk bij ons achter, al streefde het hooger, al be-
 proefde het hardvochtigheid in voorspoed tegenover toederheid in
 armoede aanschouwelijk te maken; zoo gemeen als de eene ons
 scheen, zoo onwaar geloofden wij de andere. We zouden er hier
 met geen woord van hebben gerept, als in het II^{de} deel dier reeks
 niet eene Voorrede was geplaatst, in welke de auteur er zich nog
 niet eene Voorrede was geplaatst, in welke de auteur er zich nog

proefde het hardvochtigheid in voorspoed tegenover toederheid in
 armoede aanschouwelijk te maken; zoo gemeen als de eene ons
 scheen, zoo onwaar geloofden wij de andere. We zouden er hier
 met geen woord van hebben gerept, als in het II^{de} deel dier reeks
 niet eene Voorrede was geplaatst, in welke de auteur er zich nog
 op te goed doet, dat zowel het eene als het andere stukken, bij de
 eerste verschijning voor een weldadig doel, vrij wat geld opbragt ³,
 eene ketterij in de kerk der kunst, op welke wij later zullen terug-
 komen.
 “Vertellingen in het genre van Een Reisgezelschap of in
 “dat der Betuwsche Novellen geschreven?” Lieve vrienden!
 die dus spreekt, eene wedervraag: is er waarlijk zooveel onderscheid
 tusschen het talent dat in het eene als in het andere boekken aan
 het licht komt, tusschen de zwakke zinnelijkheid, welke er in het
 laatste als in het eerste onafschiedlijk aan kleef? De Erven Loo-

het licht komt, tusschen de zwakke zinnelijkheid, welke er in het
 laatste als in het eerste onafschiedlijk aan kleef? In
 jes zijn niet van uw gevoelen geweest; zij kondigden Een Reis-
 gezelschap, Novellen van J. J. Cremer ⁴ in der tijd aan, met
 de lofspraak: “Binnen den tijd van slechts enige weken zijn er
 “van dezen bundel Novellen vele honderde exemplaren verkocht,
 “een groot bewijs voor den nitnemenden inhoud van dit werkje,”
 en van de Betuwsche Novellen van J. J. Cremer ⁵ getuig-

¹ De Predikantsdochter, Novelle van J. J. Cremer, in No. 2 der Gelders-
 Edities.
² Een Wintersaacht, Novelle van J. J. Cremer, in No. 2 als boven.
³ Gesprek, enz., de Voorrede van hetzelfde boekken, Mz. vi en vii, te Ars-
 hem, bij D. A. Thème. 1858.
⁴ Te Haarlem, bij de Erven Loojjes. 1858. Twee Deelen.

Bloemlezing uit het Nederlandsche proza van de 19e eeuw – Van der Palm Keller. Deventer: A. ter Gunne, 1865. p. 634: De predikantsdochter onder de titel: Burgemeester Pels en zijne vrouw.

BURGEMEESTER PELS EN ZIJNE VROUW.

„Maar, lieve! wat zegt ge toch van onzen jongen?” zei de burgemeester, toen hij met zijne gade het slaapvertrek betrad. „Ik zag wel, dat Louis met ijver studeerde, maar dacht niet, dat hij ons reeds zoo spoedig met zijn doctorale bul zou verrassen.”

„Ja, ja!” zei Mevrouw op een toon, die juist niet opgewekt kon heeten. — „Ja, ja!” herhaalde mijnheer, „wat meent gij met dat ja, ja?” — „Wel, dat gij weér blind zijt!” antwoordde Mevrouw, „eene lieve verrassing!” — „Maar zeg dan, wat gij bedoelt,” hernam de burgemeester; „gij zult toch wel, als ik, recht tevreden over hem zijn, zoo binnen den tijd!” — „’t Is allemaal mooi en lief,” sprak Mevrouw weér, „doch dat een oude kwaal weér schijnt uit te breken, is minder verblijdend.” — „Een oude kwaal! waarlijk, ik begrijp er niets van,” zei mijnheer. — „Nog eens, omdat gij stekeblind zijt!” hernam zijn gade gejaagd; „hebt gij dan niet bespeurd, dat de jongen zoo lief met dat Lotje was?... ik durf wel te wedden... ik ben er benaauwd van.” Mevrouw had eiselijk veel met benaauwdheden gesukkeld, en een opkomende benaauwdheid veroor-

Lijst van nieuw verschenen boeken 1881:

ALF. ERVEN LEEJES. (NOVELLEN, VERHALEN EN TOEGESPREKEN.)
**Bibliotheek voor school en volk. Onder redactie van W. P. Wolters. N°. 6 J. J. Cremer, De predikantsdochter enz.) 's Hage, Henri J. Stemberg. (36) kl. 8o. „, 0,30
Broughton (Rhoda), Tweeërlei indrukken. Uit het Engelsch. Haarl., De Erven F. 2 50**

Nieuwsblad voor den boekhandel, 27 mei 1881:

Nieuwe Uitgaven in Nederland.
 Bibliotheek voor school en volk. Onder redactie van W. P. Wolters No. 6. (J. J. CREMER, De Predikantsdochter enz.) 's Hage, Henri J. Stemberg. Kl. 8o. (36 blz.) / 0.30

Rotterdamsch nieuwsblad, 12 september 1884:

LEES DIT!

Voor slechts f 1.80 leveren wij franco door geheel het land:

250 Vel mooi Postpapier met 250 mooie nette Enveloppen. 't Is een koopje voor slechts f 1.80. 't Is bepaald een koopje zonder weerga. Het zijn niet zoo als gewoonlijk 25, 30 of 100 vel, neen nu zijn het 250 Vel en 250 Enveloppen, beide van zeer goede kwaliteit. Echter, omdat wij verkoopen willen, bepaald veel verkoopen willen, zullen wij bij elk zoo'n Pakket Papier en Enveloppen Cadeau geven: alle tien de onderstaande nieuwe pas verschenen Werken van de voornaamste Schrijvers uit de Bibliotheek voor „Huis en School”, onder redactie van W. P. WOLTERS.

- No. 1. H. J. SCHIMMEL. *Een Zestiende Eeuer.*
2. A. H. VAN DER HOEVE. *Trekken uit het werkelijke leven.*
3. Mevr. BOSBOOM—TOUSSAINT. *Een Alkmaarder te Praag.*
4. H. J. SCHIMMEL. *Een bijzonder onderhoud.*
5. DE OUDE HEER SMITS. *Een Concertstuk enz.*
6. J. J. CREMER. *De Predikantsdochter enz.*
7. J. P. DE KEIJSER. *Een nacht op den Brocken.*
8. A. DROST. *Meerhuizen en de Kaninefaat.*
9. E. J. HASEBROEK. *Bij het Slot te Wijk bij Duurstede.*
10. J. Ph. KOELMAN. *Nabij en in Rome.*

Men kan verzekerd zijn dat nimmer iets mooier en goedkooper is aangeboden. A constant of tegen postwissel bij GEBROEDERS KOSTER, Leliegracht, Amsterdam. 35966

C.G.N. de Vooy - De sociale roman, 1932:

34) Het bundeltje werd uitgegeven als tweede deeltje van de Guldeneditie, bij D. A. Thieme te Arnhem. *Een Winternacht* (dat f 125 opbracht) geeft al dadelik de tegenstelling van brave armoede, met veel effectbejag, en egoïsties rijkeluisgenot. Ook *De predikantsdochter* is een typiese liefdadigheidsnovelle.

D.J. Bos – Beroepsontwikkeling van hervormde predikanten, 1999:

- 130 De burgemeestersvrouw is er dan ook mordicus op tegen dat haar zoon Louis (doctor in de letteren) zich inlaat met Charlotte van de dominee; J. J. Cremer, 'Een predikantsdochter'. In: *Novellen*, II.
- 131 In de jaren zeventig en tachtig lag hun aantal weer wat lager, rond drie tiende; in de jaren negentig was zelfs maar een op de zes nieuwe, 'gewone' synodeleden gegraduateerd.

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 3 mei 2024.